

เดินทีละก้าว ก็นับว่าเดินทีละก้าว

10 ขั้นตอนง่ายๆ วิจัยเชิงคุณภาพ

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ
Society and Health Institute

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

วิจัยเพื่ออะไร

- สร้างความรู้
KNOWLEDGE
GENERATING TOOL

- พัฒนาคน
EDUCATIONAL TOOL

- เสริมพลังอำนาจ
EMPOWERING TOOL

การวิจัยเป็นปฏิบัติการทางสังคม

6 ลักษณะความรู้ที่มนุษย์สร้าง

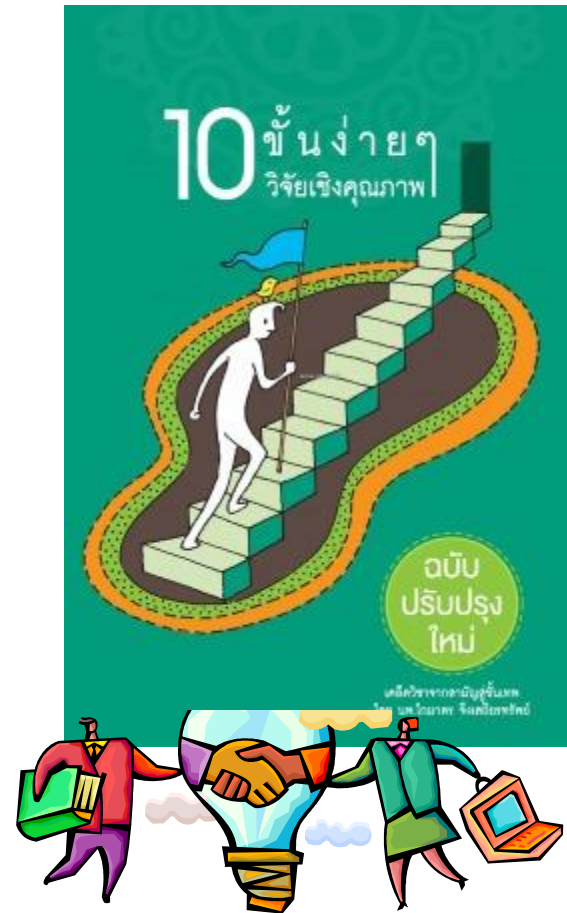

พรรณนา (Description) ให้คนอื่นร่วมรับรู้
วิเคราะห์ (Analysis) จำแนกหมวดหมู่ ดูความสัมพันธ์
ตีความ (Interpretive) ทำนัยยะที่ซ่อนเร้นให้ปรากฏ
ประเมินค่า (Evaluative) เปรียบเคียงคุณค่า หาข้อดี-เสีย
สังเคราะห์ (Synthesis) สร้างทฤษฎี มุมมอง คำอธิบายใหม่ๆ
ประยุกต์ (Applicative) ดัดแปลง ปรับใช้ให้เหมาะสม

เดินทีละก้าว ก็นับว่าทีละคำ

๑๐ ขั้นตอนง่ายๆ วิจัยไม่ยาก ถ้าหากทำเป็นขั้นตอน

๑. เริ่มต้น
๒. ค้นหา
๓. หาเป้า
๔. เหล่าโจทย์
๕. กำหนดวิธีการ
๖. ทำงานภาคสนาม
๗. ถาถามหาความรู้ใหม่
๘. ใช้บทคัดย่อแนะนำทาง
๙. นำเสนออย่างสร้างสรรค์
๑๐. มุ่งมั่นสู่ขั้นเทพ

1. เริ่มต้น: หาเรื่องที่สนใจ

- ☑ การวิจัยไม่ได้เริ่มด้วยการตั้งชื่อโครงการ
- ☑ เลือกประเด็นกว้างๆ ที่เราอยากรู้
- ☑ อาจตั้งต้นจากปัญหาที่เราเจอ
- ☑ หรือจากนโยบายและแนวคิด
- ☑ ระดมคำสำคัญไว้คร่าวๆ
- ☑ ทำประเด็นให้เฉพาะเจาะจง
- ☑ หาหรือเสนอประเด็นให้คนที่เกี่ยวข้องทราบ

2. ค้นคว้า: หาความรู้ที่มีอยู่แล้ว

- ☑ เริ่มการวิจัยด้วยการค้นคว้า
- ☑ ค้นจาก Key words
- ☑ ค้นข้อมูลที่เคยมีคนทำ
- ☑ ค้นแนวคิดทฤษฎีที่น่าสนใจ
- ☑ รวบรวมเป็นบรรณานุกรมตั้งต้น
- ☑ เลือกอ่าน เลือกอ้างอิงเฉพาะที่มีคุณภาพ
- ☑ ไม่ใช่ทุกเรื่องที่เราคิดจะวิจัยจำเป็นต้องทำวิจัยเสมอไป

การทบทวนวรรณกรรม

ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- เริ่มด้วยการทำบรรณานุกรมตามประเด็น
- ใช้คำหลักที่กว้างในการค้นหา
- ทบทวนงานชิ้นสำคัญๆ
- อ่านและดึงประเด็นจากงานที่เกี่ยวข้อง
- ต้องประเมินและวิพากษ์ ไม่ใช่เชื่อไปหมด
- ประมวลและประเมินให้เป็นระบบ
- วิเคราะห์และถกกับประเด็นที่เราต้องการศึกษา
- ตั้งเป็นประเด็นที่เราจะทำงานต่อ

3. หาเป้า: ยังอยากรู้อะไรอีก

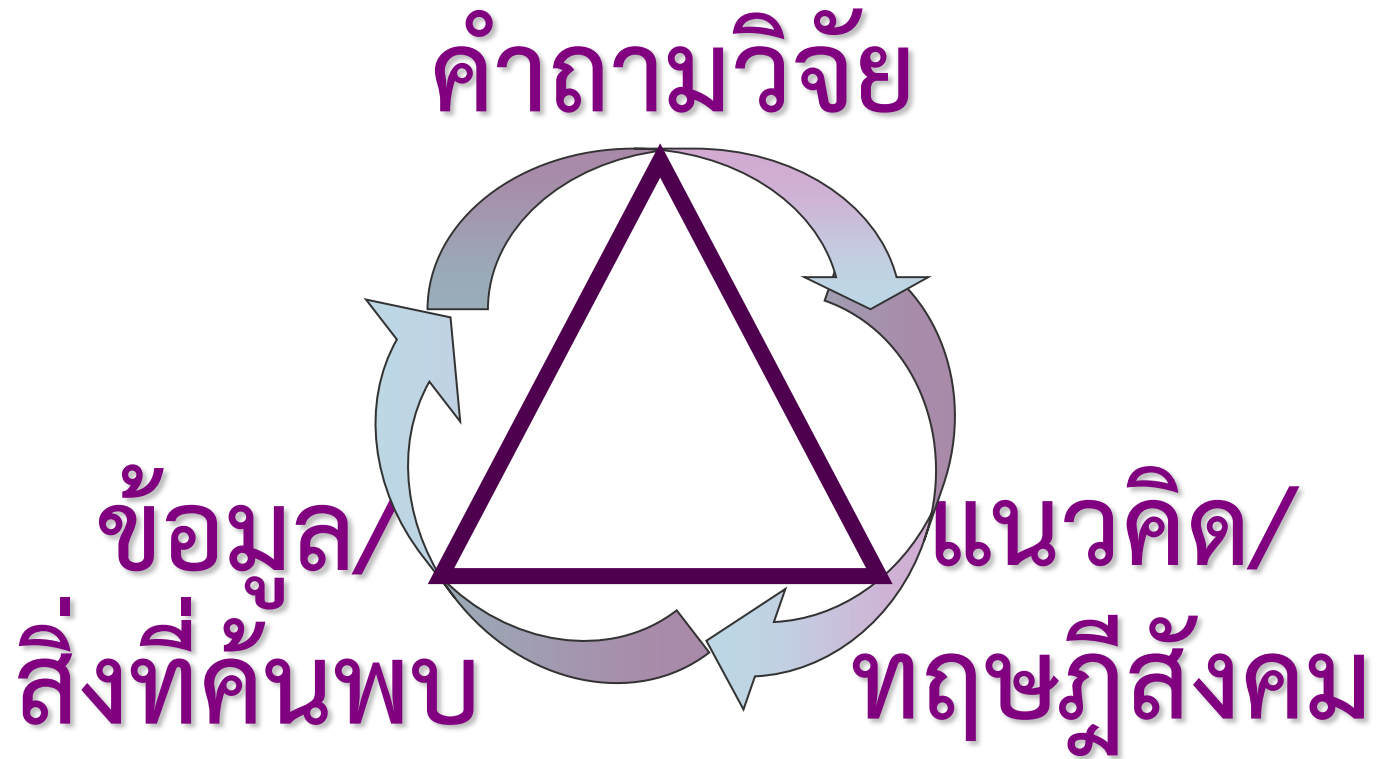
- ☑ หาส่วนขาดที่เราไม่รู้
- ☑ ต่อยอดเรื่องที่เราไปสู่อะไรใหม่
- ☑ เรื่องที่อยากรู้ต้องเฉพาะเจาะจง
- ☑ ลองเขียนสิ่งที่อยากรู้สัก 3 ข้อ
- ☑ ปรับให้เป็นวัตถุประสงค์การวิจัย
- ☑ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา...
- ☑ อย่าพยายามทำมากเกินไป

4. เหล่าโจทก์ ให้หลวมคม

- ☑ ตั้งคำถามวิจัยต้องให้ฉลาดขึ้น
- ☑ เหล่าประเด็นด้วยวงล้อความรู้
- ☑ คำถามที่ดี มาจากแนวคิดดีและข้อมูลดี
- ☑ สะสมคำถามวิจัยไว้เป็นตัวอย่าง
- ☑ คำถามวิจัย ไม่ใช่คำถามที่ใช้ถามผู้ให้ข้อมูลหรือแนวคำถาม
- ☑ คำถามจะเป็นตัวกำหนดวิธีวิจัย

วงล้อแห่งความรู้

ปริมาณ vs คุณภาพ

Deduction vs induction

คำถามวิจัยกับวิธีวิทยา

- จำนวน
- ความถี่ การกระจาย
- ความสัมพันธ์
- คุณค่า ความหมาย
- ความรู้สึก
- ระบบวิธีคิด โลกทัศน์

5. กำหนดวิธีการ

- ☑ วิธี “จับ” ขึ้นอยู่กับความรู้ที่จะจับ
- ☑ เชิงปริมาณเน้นตัวเลข
- ☑ เชิงคุณภาพเน้นเรื่องราว
- ☑ รู้จุดแข็ง/อ่อนแต่ละวิธีการ
- ☑ แบบสอบถาม ปลายเปิด-ปิด
- ☑ สัมภาษณ์ บุคคล กลุ่ม เชิงลึก
- ☑ สังเกต มีส่วนร่วม ไม่มีส่วนร่วม

วิธีการเก็บข้อมูลวิจัย

1. แบบสอบถาม

แบบปิด/แบบกึ่งปิด/แบบเปิด

2. สัมภาษณ์

บุคคล-กลุ่ม

focus group interview

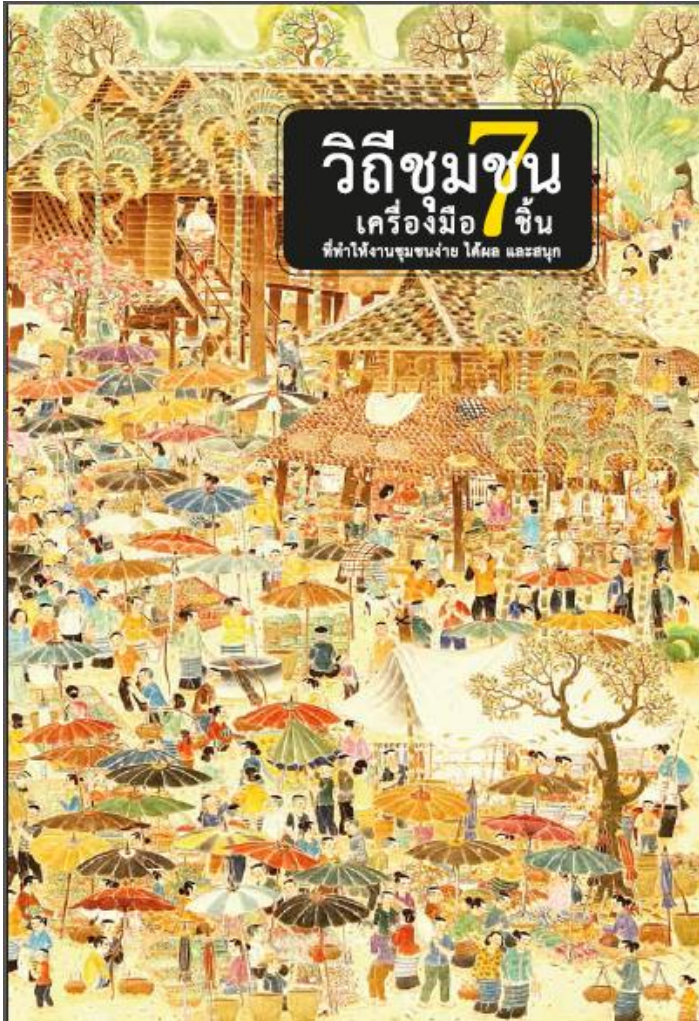
Structured/open

3. สังเกต

- Non participatory
- Participatory observation
- Participant observation

เครื่องมือศึกษาชุมชน

แผนที่เดินดิน
ผังเครือญาติ

โครงสร้างองค์กรชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชน

ปฏิทินชุมชน

ประวัติศาสตร์ชุมชน

ประวัติชีวิต

6. ทำงานภาคสนาม: เก็บข้อมูลให้เป็นระบบ

- ☑ เข้าใจธรรมชาติของข้อมูล
และแหล่งข้อมูล คน/เวลา/
สถานที่
- ☑ สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล
- ☑ จัดระบบการบันทึกข้อมูล
- ☑ มีวินัยในการจดบันทึก
- ☑ ทบทวนวิเคราะห์หาสิ่งค้นพบ
ใหม่ๆ ไปด้วยเสมอ

ตัวอย่างคำถาม

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาประสบการณ์ความเจ็บป่วยของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

คำถามวิจัย: ๑ การเจ็บป่วยจากมะเร็งทำให้การให้ความหมายของชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

แนวคำถามสำหรับผู้ป่วย: ก่อนป่วย มีความใฝ่ฝันต่ออนาคตอย่างไร หลังป่วยความใฝ่ฝันเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

แนวการสังเกต: ผู้ป่วยใช้เวลาในแต่ละวัน เช่น ทำงาน พักผ่อน อยู่กับครอบครัวแตกต่างกันไปจากก่อนป่วยอย่างไร

การเก็บข้อมูลจากการสังเกต

- ใช้ทั้งการสังเกตเหตุการณ์ และชีวิตประจำวัน
- ต้องรู้จักตัวละครให้ดี
อ่านบทบาทตัวละครออก
- ดูทั้งมิติของกาละ (time) และ เทอะ (space)
- หาความขัดข้อง ความคับข้องและการคลี่คลาย
- อ่านเหตุการณ์/ความหมายจากหลายมุมมอง
- ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๖ ในการสังเกต

การจัดระบบข้อมูลการวิจัย

- สมุดนัดหมาย
- โน้ตสด
- บันทึกประจำวัน
- บันทึกท้าย
ประเด็น
- การ์ดข้อมูล

การมีวินัยในการจดบันทึก
เป็นจรรยาบรรณของนักวิจัย

7. ตามหาความรู้ใหม่ หาว่าสิ่งค้นพบบอกอะไรใหม่

- ✓ วิจัยคือสร้างความรู้ใหม่
- ✓ ความรู้ใหม่ คือ Argument
- ✓ เป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม
- ✓ Researcher vs. Reporter
- ✓ Argument ที่ดี: Originality, Creativity & Impact (ใหม่ สร้างสรรค์ สำคัญ)
- ✓ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า...(Statement)

กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

1. ระดมข้อมูลและประมวลประเด็น
2. จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็น
3. กรองหาประเด็นสำคัญ
4. มองหาความเชื่อมโยง/
อธิบายที่เป็นไปได้
5. เปรียบเทียบข้อมูล:
หาข้อหักล้างและสนับสนุน

The analysis begins as the research starts

กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

6. ลองหาทางจัดกลุ่มใหม่
7. หากฎเกณฑ์-ปัจจัย
8. กรองหาตัวแปรสำคัญ
และบริบทที่ให้ความหมาย
9. สร้างผังความเชื่อมโยง
10. หาบทสรุปรวม
(ถ้าไม่ได้เริ่มใหม่)

หน่วยของการวิเคราะห์อาจเกิดขึ้นได้
ในระหว่างการวิจัย

8. ใช้บทคัดย่อนำทาง

บทคัดย่อ งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับ...

(เติมประเด็น)... มีวัตถุประสงค์
เพื่อ... โดยมีคำถามวิจัยที่สำคัญ
คือ... การวิจัยนี้เป็นการวิจัย
(เติมวิธีวิจัย)... ผลของการวิจัย
พบว่า (เติม Findings)...
การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า...(ใส่
main argument).

9. นำเสนออย่างสร้างสรรค์

- ✓ เราต้องเชื่อในสิ่งที่เราเสนอ
- ✓ หาผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย
- ✓ วิจัยไม่จำเป็นต้องเป็นเล่ม
- ✓ รูปแบบการนำเสนอผล
- ✓ เลือกเวลาการนำเสนอ
- ✓ นำเสนอให้เป็นขั้นตอน
- ✓ จุดอ่อนคือการขาด supportive evidence

การนำเสนอผลงาน

- ✓ การค้นข้อมูล
- ✓ Oral presentation
- ✓ Poster presentation
- ✓ การนำเสนอต่อผู้บริหาร
- ✓ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ✓ สื่อสู่สาธารณะ
- ✓ การตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

10. มุ่งมั่นสู่ขั้นเทพ

- ✓ วิจัยเป็นศาสตร์และศิลป์
- ✓ งานวิจัยชิ้นแรกน่าอายเสมอ
- ✓ ความเข้าใจเกิดจากการได้ลงมือทำ
- ✓ วิจัยเป็นทั้งเครื่องมือผลิตความรู้ เครื่องมือพัฒนาคนและเครื่องมือเสริมพลัง

จุดอ่อนสำคัญของงานวิจัย

- ☑ ผลงานขาด Originality, Creativity, Impact
- ☑ การนำเสนอ ไม่ Coherent & Logical Sequence
- ☑ Argument ไม่ชัดเจน
- ☑ ไม่มี Supportive evidences
- ☑ ปัญหาของ Methodology
- ☑ การใช้ทฤษฎีและอ้างอิงผิดๆ
- ☑ ปัญหาภาษาและการเขียน

